

[3, с. 11].

У сучасну інформаційно-цифрову епоху середовищем виховання дітей стає не тільки реальний, але й віртуальний соціум, що, з одного боку, розширює межі виховання, а з іншого – ускладнює його. У таких умовах важливою складовою виховного процесу залишається питання засвоєння й утвердження молодим поколінням базових цінностей у поєднанні із цінностями певної культури, зокрема цінностями digital-культури (зазвичай транслюють агресію і жорстокість, низьку культуру спілкування), формування в дітей досвіду продуктивної поведінки й досвіду безпечної поведінки у віртуальному світі, наукового світогляду, інтелекту, моралі й естетичних смаків. Ефективність цифрового виховання, як і цифровізації освіти, залежатиме від урахування та використання з виховною метою різних варіантів цифрового середовища, аналізу ризиків і загроз уходження особистості дитини в цифровий освітній простір.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
2. Бочелюк В. Діджиталізація як фактор формування когнітивної сфери. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2020. Вип. 62. С. 81-107.
3. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / Кремень В. Г., Сисоєва С. О., Бех І. Д. та ін. *Вісник НАІПН України*, 2022. № 4(2). URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206>
4. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. *Офіційний вісник України*, 2018 р., № 16.
5. Сисоєва С. Цифровізація освіти: педагогічні пріоритети. «Освіта і суспільство», 2021, № 10-11, С. 8-9.

І.В. Руденко, м. Київ

ТВОРЧИСТЬ ХУДОЖНИКІВ-УСУСУСІВ У ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ ЗЗСО

У статті розглянуто творчість художників, які служили в Легіоні Українських Січових Стрільців та брали активну участь у Першій світовій війні й Визвольних змаганнях. Своєю діяльністю в образотворчому мистецтві, іконописі, музиці, літературі усусуси підтвердили, що вони є Лицарями нації. Мистецька спадщина художників-усусусів є прикладом незламної волі Українського народу для учнів ЗЗСО.

Ключові слова: *учні закладів загальної середньої освіти, національно-патріотичне виховання, військово-патріотичне виховання, художники-усусуси,*

Реалії сьогодення актуалізують військово-патріотичне виховання учнів закладів загальної середньої освіти. Ще 1914 р. Михайло Грушевський писав у своїй статті «Сараєвська трагедія» щодо «примарності європейського миру, особливо на тлі воєнних подій в Україні у ті часи і так актуально у наш» [1].

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України вказано на «формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості в дітей та молоді на прикладах героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності й державності, зокрема мистецьких надбань періоду Січових Стрільців, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України» [3].

У ситуації військових дій в Україні надзвичайно зростає роль дисциплін галузі «Мистецтво», яка «популяризує кращі здобутки національної культурної і духовної спадщини, героїчного минулого і сучасного українського народу, діячів професійної й самодіяльної творчості, розвитку важливих внутрішніх аспектів життя людини як суспільних та особистих переживань, ідей, почуттів, патріотизму, національного усвідомлення» [2].

З історії відомо, що на теренах Радянської України відбувалося цинічне нищення шедеврів національної культури, нівелювання величної праці митців та активних учасників Відродження національної ідеї. Усусусами називали учасників Легіону Українських Січових Стрільців.

Зокрема, на унікальній мапі-карикатурі «Світовий мир на Україні!» (автор ідеї Георгій Гасенко, художник Емануель Верте, мапа видана у Відні 1919 р. або 1920 р.) показана трагічна історія України та спроби українців уберегти державність періоду Української народної республіки від розшматування українських земель на початку ХХ століття. Звичайно, це не топографічна карта, а політичний плакат. Напис на мапі виглядає дещо іронічно, адже до миру далеко. Він підкреслений перебільшеним зображенням фігур більшовиків, які нападають з півночі, білогвардійців – зі сходу під царським прапором та сусідів із заходу й південного заходу, які зазіхають на

українські землі. Через різні імперіалістичні прагнення інших країн Україна тоді не змогла втримати незалежну державу. Відображені події на мапі знайомлять учнів із зовнішньополітичною ситуацією довкола України в ті важкі роки.

Митцю і поручнику Івану Іванцю вдається поєднувати творчість з бойовим чином. На полі він бою зарисовує та фотодокументує бойові акції і стрілецький побут. Іванець є автором стрілецьких світлин, які послужили ілюстративним матеріалом для ювілейного альбому «Українські Січові Стрільці у боях та міжчассі» та проєкту прапора легіону із зображенням Святого Михайла, який був освячений митрополитом Андреем Шептицьким.

З початком війни Осип Курилас повернувся до Львова з Кракова та вступив у лави стрілецтва. До нас дійшли портрети визначних жінок, зображених художником-усусусом. Зокрема, Олени Степанів — першої у світі жінки-офіцера та Софії Галечко – хорунжої Українських січових стрільців. Великою популярністю користувалися поштові листівки художника. До наших днів збереглася відома пара ікон «Христа і Богородиці» у вишитих стріях.

Серед художників-усусусів виділяється скульптор Михайло Гаврилко. Він мріяв «піти в поле» за Україну та воювати на фронті проти російських окупантів. У його доробку відсутня тема бойових дій, але він прославився як автор Шевченкіани – увіковічив Т. Шевченка в пам'ятнику, барельєфах, горельєфах, плакетках, портретах і медальйонах.

Ще один художник Леонід Перфецький з початком Української революції повернувся до України із-за кордону та поринув у вир боротьби. Він зображував в акварельних і графічних творах події українсько-російської, українсько-польської війни. У батальних сценах з надзвичайною точністю відтворено всі атрибути військового побуту. Цікавим доробком Перфецького є його ілюстрація до «Енеїди» Івана Котляревського. У його інтерпретації герої твору – вояки українських армій, одягнені в уніформи українських військових формацій.

Починається Перша світова війна, і Юліан Буцманюк з художника стає

воїном. Ще в Городні художник створив низку портретів і малюнків стрільців та старшин, багато фотографував. Пізніше на основі його матеріалів вийшла серія поштівок, присвячена Січовим стрільцям. Його замальовки, етюди, фотографії стали основою для розписів Церкви Серця Христового в Жовкві як увіковічення історії українських національно-визвольних змагань першої чверті ХХ століття, які майстер уміло поєднав з біблійними сюжетами.

Митець Осип Сорохтей працює в сатиричному жанрі. За період служби в армії на світ з'являються шаржі й карикатури, створені в часи затишшя. Цікавим представляється шарж на роботу Анрі Матіса, де вояки танцюють аркан. Художник не оминув сакральні образи Христа та його апостолів у зображенні тайної вечері.

Художниця Олена Кульчицька – безпосередній свідок подій воєнного лихоліття. У свої дереворитах показує дітей-героїв, гуцулів-добровольців і матір з дітьми, що знаходяться в чужому краї. Її картини перегукуються із сучасними подіями в Україні, коли мільйони матерів з дітьми знайшли притулок у країнах Європи, рятуючись від війни.

Нині Українська держава перебуває в ситуації, схожій на ту, яка утворилася сто років тому. Зовнішня агресія Росії подібна тодішній більшовицькій. Саме через творчість художників-усусусів, які описували глибокий сердечний біль, душевні муки в сатиричних рисунках, плакатах, портретах, батальних сценах, художніх світлинах, доносимо до учнів ідею соборності України. Мистецькі бесіди з демонстрацією творчого доробку художників-усусувів збагатить заняття й уроки мистецтва та слугують натхненням для учнів до тем, які пропонуються в підручниках «Мистецтво» та «Образотворче мистецтво»: політичний плакат, шарж, карикатура, портрет, зображення тварини, людини.

Список використаних джерел

1. Грушевський М. С. Сараєвська трагедія. Твори : У 50 т. Редкол. : П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін. Голов. ред. П. Сохань. Львів: Світ, 2005. Т. 2. С. 472-313. Серія «Суспільно-політичні твори (1907–1914)».
2. Закон України «Про позашкільну освіту». Ст. 8 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення 30.03.2023).
3. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в ... Веб-сайт. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/go/v0527729-22>) (дата звернення 28.03.2023).

4. Українські Січові Стрільці у боях та міжчассі. Мистецька спадщина: Лев Гец, Іван Іванець, Осип Курилас, Олена Кульчицька, Леонід Перфецький, Осип-Роман Сорохтей. Упоряд. Ігор Завалій ... [та ін.]; Інститут колекціонерства українських мистецьких пам'яток при НТШ, Національний музей у Львові ім. А. Шептицького, Національна бібліотека Чеської республіки, Слов'янська бібліотека. Львів - Київ: Оранта, 2007. 192 с.

І.Б. Савельчук, м. Київ

СОЦІАЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ МОЛОДІ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ПОБУДОВУ УСПІШНОГО МАЙБУТНЬОГО

Обґрунтовано важливість соціальних очікувань і необхідність пошуку нових підходів до вивчення цінностей та орієнтацій молоді. Підґрунтям вивчення впливу соціальних очікувань молоді на побудову власного успішного майбутнього може бути мережевий підхід. Основна увага зосереджується на аспекті підтримки молоді людини в процесі розроблення нових стратегій для побудови успішного майбутнього.

Ключові слова: *молодь, соціальні очікування, орієнтація на майбутнє, професійно-особистісне становлення та зростання.*

На цей час нагальною для молоді стає потреба побудови власної моделі успішного майбутнього, яка б відповідала очікуванням та орієнтаціям сучасної молоді й повною мірою забезпечила б професійно-особистісне становлення та зростання молоді людини. Перед українським суспільством постали страшні виклики повоєнного періоду та післявоєнного відновлення країни, що змушують активізувати весь потенціал людини, громади, суспільства.

Величезний потенціал молоді людини повинен бути максимально задіяним в умовах післявоєнного відновлення, що дозволить подолати соціальні й особистісні проблеми та кризи. Домінуючим фактором, що генерує особистісне відновлення для молоді людини, є здатність до складання реалістичних планів та знаходження ресурсів для їхньої реалізації. Саме це визначає сенс життя, оскільки орієнтація на майбутнє спрямовує побудову власної «моделі майбутнього» з дотриманням певної мети, плануванням, аналізом шляхів і ресурсів для її виконання [1].

Саме тому соціальні очікування й орієнтація на майбутнє в молодих людей відображають перспективні сфери, що забезпечують особистісне зростання та соціальний розвиток, оскільки приводять:

- по-перше, до змін ціннісних орієнтацій молоді людини (освіта, робота,